

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.80.1.20>

Замфереско О. В.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ПРОФЕСІЙНИХ УЧИЛИЩАХ

У статті розглянуто сутність поняття “дистанційне навчання”. Проведено теоретичний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури стосовно проблем та переваг ефективності використання дистанційного навчання в освітньому процесі вищого професійного училища щодо професійної підготовки учнів до будь-якої робітничої професії. Дистанційне професійне навчання в підготовці кваліфікованих робітників, беззаперечно, є перспективним напрямом у сучасній професійній освіті вищого професійного училища. Тому поява дистанційної освіти не випадкова, це закономірний етап розвитку та адаптації сучасної освіти до теперішніх реалій нашого життя. Встановлено, що дистанційне професійне навчання є перспективним напрямом у професійній освіті, яке надалі дасть майбутнім кваліфікованим робітникам будь-якої робітничої професії змогу забезпечити свій сталий розвиток так, щоб рівень їх успішної самореалізації особистісного і професійного розвитку випереджав рівень розвитку виробництва та технологій.

Розглянуто конкретні переваги застосування дистанційного навчання (збільшення вільного часу, індивідуальний підхід, добросчесна перевірка знань, модульність, економічна ефективність, ізоляція одне від одного) та проблеми (необхідність у сильній мотивації до навчання, втрата інтересу до навчання, нестача практичних вмінь та навичок, розвиток комунікабельності, можливість нечесного проходження контролю знань, необхідність постійного і безпосереднього контакту), які виникають у професійній освіті вищого професійного училища в процесі підготовки учнів до будь-якої робітничої професії.

Також обґрунтовано основні чинники, які мають враховуватись при дистанційному навчанні, щоб навчальний процес у вищому професійному училищі досягав високого професійного рівня при підготовці кваліфікованого робітника.

Ключові слова: дистанційне навчання, вище професійне училище, кваліфікований робітник, професійна освіта, інноваційні технології, електронні освітні ресурси, індивідуальний підхід, електронна пошта.

Розвиток ринкової економіки в Україні зумовлює необхідність модернізації системи професійної освіти та навчання у вищих професійних училищах (ВПУ), зокрема формування і впровадження інформаційного освітнього середовища, розробки педагогічних програмних засобів, створення систем дистанційної освіти, і забезпечення доступу до світових інформаційних ресурсів є важливою умовою теперішньої сучасної професійної освіти ВПУ [6].

Дистанційна освіта – це прогресивна педагогічна технологія, що ґрунтується на сучасних досягненнях у галузі інформаційних та телекомунікаційних технологій, яка широко використовує комп’ютерні навчальні програми різного призначення та створює освітнє середовище для постачання навчального матеріалу й спілкування. На думку В. Г. Кременя, [4], дистанційна форма освіти є реакцією на зовнішні зміни, які відбуваються через об’єктивні тенденції глобалізації, підвищення динаміки соціально-економічного розвитку, бурхливий розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій. Сучасному суспільству потрібні такі кваліфіковані робітники, які володіють високим рівнем компетентності щодо реалізації професійної взаємодії, ставляться до неї як до особистісної цінності, тому впровадження дистанційного навчання в професійній освіті ВПУ є надзвичайно актуальним у підготовці та перепідготовці кваліфікованих робітників будь-якої робітничої професії по всій території України з мінімальною витратою коштів.

Дистанційне професійне навчання в підготовці кваліфікованих робітників, беззаперечно, є перспективним напрямом у сучасній професійній освіті ВПУ, яке в майбутньому їм дасть змогу забезпечити свій сталий розвиток так, щоб рівень успішної самореалізації їхнього особистісного і професійного розвитку випереджав рівень розвитку виробництва, техніки і технологій. Тому поява дистанційної освіти не випадкова, це закономірний етап розвитку та адаптації освіти до теперішніх реалій нашого життя [8].

Результати аналізу наукових праць засвідчують, що проблеми та переваги дистанційного навчання досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Зокрема, використання дистанційного навчання в освітніх закладах різного рівня: вищих (А. Андреева, О. Аніщенко, С. Авдошин, В. Биков, В. Домрачов, В. Зінченко, В. Колмогоров, М. Карпенко, К. Корсак, Т. Кошманова, А. Манако, П. Стефаненко, Е. Скибицький, П. Таланчук, Г. Татурчук, Т. Едвард, Б. Шуневичата ін.); післядипломної освіти (В. Олійник, В. Гравіт, Л. Даниленко, Л. Ляхощька, В. Розмариця, Л. Пуховська, А. Чміль та ін.); загальноосвітніх (Ю. Богачков, А. Букач, Т. Дерба, Н. Євтушенко, В. Кухаренко, А. Хуторський та ін.); професійно-технічних (О. Базелюк, В. Глушенко, Г. Єльнікова, С. Кравець, Л. Петренко, В. Ягупов та ін.).

Проте, незважаючи на велику кількість наукових досліджень, питання про використання дистанційної освіти й досі залишається актуальною проблематикою багатьох науковців стосовно застосування її в системі професійної освіти, зокрема у професійно-теоретичній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників будь-якої робітничої професії у ВПУ.

З огляду на викладене, мета статті полягає в тому, щоб на основі дослідження актуальності дистанційної освіти висвітлити переваги та виявити основні проблеми, які виникають на шляху впровадження дистанційного професійного навчання в підготовку кваліфікованих робітників у ВПУ.

Дистанційна освіта, незважаючи на останні кілька десятиліть розвитку, досить активно увійшла в наше сучасне життя, поширення коронавірусної інфекції у світі та Україні змусило ВПУ перейти на дистанційну форму навчання, що й спричинило швидке впровадження інформаційних технологій в освіту та формування окремого виду навчання, як дистанційного.

Дистанційне навчання – це новий, високотехнологічний підхід до процесу передачі знань, який здійснюється завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям та ресурсам мережі Інтернет. Саме така система навчання найбільш адекватно і гнучко реагує на теперішні потреби суспільства стосовно підготовки кваліфікованих робітників у ВПУ. Можна констатувати, що дистанційне навчання стрімко увійшло в XXI століття як найефективніша система підготовки і безперервної підтримки високого кваліфікаційного рівня робітників різноманітних сфер та галузей [1].

У педагогічній літературі є безліч визначень поняття «дистанційне навчання», які описують різноманітні підходи до його розуміння. В. Биков визначає дистанційне навчання як форму організації й реалізації навчально-виховного процесу, за якою його учасники здійснюють навчальну взаємодію принципово й переважно на відстані, що не дає змоги і не передбачає безпосередньої їх навчальної взаємодії «віч-на-віч», адже вони територіально перебувають за межами можливої безпосередньої навчальної взаємодії, і їхня особиста присутність під час навчання в навчальних приміщеннях закладу не є обов'язковою [2]. Натомість С. Гончаренко стверджує, що дистанційне навчання є технологію цілеспрямованого і методично організованого керівництва навчально-пізнавальною діяльністю учнів, які проживають на відстані від навчального закладу [3, с. 125].

Відповідно до «Положення про дистанційне навчання», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 25 квітня 2013 року, дистанційне навчання трактується як «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу в спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій», до якого висувають низку вимог щодо науково-методичного забезпечення, яке має містити:

- методичні рекомендації щодо розроблення та використання педагогічно-психологічних та інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання;
- критерії, засоби і системи контролю якості дистанційного навчання;
- змістовне, дидактичне та методичне наповнення дистанційних курсів навчального плану або навчальної програми підготовки [5].

Загальноприйнятого тлумачення поняття «дистанційне професійне навчання» в науковій літературі поки що немає. Тому на основі аналізу нормативно-правових документів та поглядів вчених на зміст досліджуваного поняття ми розуміємо дистанційне професійне навчання як форму організації індивідуального процесу набуття професійних знань, умінь, навичок особистості, за якою взаємодія між об'єктом і суб'єктом навчання відбувається віддалено один від одного, на базі сучасних електронних систем дистанційного навчання.

Нині сучасні учні ВПУ практично не уявляють свого життя без смартфонів, їм імпонує використання планшетів, інтерфейсів із подальшою перспективою своєї діяльності на сенсорних екранах та інших новинках у програмному забезпеченні, адже з їх використанням здійснюється більшість повсякденних дій: спілкування в соціальних мережах, пошук потрібної інформації тощо. Тому сучасний підхід щодо професійної підготовки кваліфікованого робітника у ВПУ має орієнтуватися на педагогічні інновації, які зумовлені особливостями динаміки розвитку життя й діяльності, створення систем дистанційної освіти й забезпечення доступу до світових інформаційних ресурсів.

Розглядаючи теоретичні основи впровадження дистанційного навчання в систему освіти, К. Рум'янцева наголошує на тому, що «...дистанційне навчання, порівняно з традиційним, вимагає більшої гнучкості, детальнішої розробки змісту, ретельнішого планування, підтримки слухачів» [7, с. 40]. Отже, основною особливістю дистанційного навчання є його відкритість, яка передбачає активне спілкування між викладачем і учнем за допомогою сучасних технологій та мультимедіа.

Поява електронних освітніх ресурсів та сервісів для забезпечення дистанційного навчання розширила можливості учнів ВПУ щодо отримання основної й додаткової освіти і навчання впродовж життя, але саме пандемія стала основним каталізатором стрімкого переходу професійної освіти на дистанційну форму навчання. Звичайно, як і в кожній формі отримання знань, так і в дистанційній є свої переваги та проблеми.

Серед суттєвих переваг дистанційної форми навчання у ВПУ можна зазначити наведені нижче.

Збільшення вільного часу. Дистанційне навчання допускає вивчення матеріалу з будь-якого місця, тому учням ВПУ не треба витрачати свій час на шлях до навчального закладу. Це призводить до збільшення в них вільного часу, який вони можуть витратити на вивчення нового матеріалу.

Індивідуальний підхід. Під час традиційного навчання викладачу досить важко приділити необхідну кількість уваги всім учням у групі, а саме підлаштуватися під темп роботи кожного. Тому використання дистанційних технологій підходить для організації індивідуального підходу. Крім того, учень ВПУ має змогу сам вибирати темп навчання й оперативно отримати у викладача відповіді на запитання, які виникають під час навчання.

Доброчесна перевірка знань. Виключається можливість суб'єктивної оцінки, а саме: на систему, яка перевіряє правильність відповідей на питання тесту, не впливає успішність учня ВПУ з інших дисциплін, його соціальний статус або інші чинники.

Модульність. Викладач може розбити матеріал на окремі функціонально завершені теми, які вивчаються в міру засвоєння та відповідають здібностям окремого учня ВПУ або групи загалом.

Економічна ефективність. Дистанційне навчання дешевше, ніж традиційне, завдяки ефективному використанню навчальних приміщень, полегшеному коригуванню електронних навчальних матеріалів і мульти-доступу до них.

Ізоляція одне від одного. Технологія дистанційного навчання чудово підходить для запобігання поширенню хвороби серед учнів ВПУ через зменшення кількості контактів між ними, що є особливо актуальним у наш час при боротьбі з пандемією COVID-19.

Як можна помітити, є досить вагомими переваги дистанційного навчання, але разом з інноваціями воно не позбавлене і низки проблем, а саме:

Необхідність у сильній мотивації до навчання. Дистанційне навчання передбачає використання Інтернету, але не кожен учень ВПУ має доступ до нього на період навчання, у зв'язку з проживанням у віддалених районах, де немає мережевого покриття (відсутність електроенергії, проблема виходу у Інтернет тощо). Практично весь навчальний матеріал учень ВПУ освоює самостійно, а це вимагає від нього сили волі, відповідальності, самоконтролю та підтримувати необхідний темп навчання без контролю зі сторони вдається не кожному.

Втрата інтересу до навчання. Велике значення в навчанні та інтересі до нього відіграє атмосфера, в якій знаходиться учень ВПУ. При дистанційному навчанні він найчастіше знаходиться вдома, а така атмосфера не завжди підходить через збільшення факторів, які можуть відволікати його від навчального процесу. У разі відволікання знижується засвоєння матеріалу учнем та зацікавленість у ньому, а це призводить до зниження ефективності навчання.

Нестача практичних вмінь та навичок. Досить проблематично якісно організувати дистанційне навчання в підготовці майбутніх кваліфікованих робітників будь-якої робітничої професії, де передбачено велику кількість годин із практичних занять, лабораторних робіт та виробничої практики. Адже дистанційне навчання не може замінити «живого» практичного досвіду, а професійна підготовка кваліфікованих робітників у ВПУ передбачає формування і розвиток саме професійних умінь і навичок.

Розвиток комунікабельності. В разі дистанційного навчання особистий контакт викладача та учнів ВПУ мінімальний, а то і цілком може бути відсутній. Тому така форма навчання не підходить для розвитку комунікабельності, впевненості та навичок щодо роботи в команді.

Можливість нечесного проходження контролю знань. У разі використання технології дистанційного навчання викладачу важко слідкувати за контролем знань учня ВПУ, бо в них з'являється багато можливостей стосовно списування та використання заборонених під час контролю засобів. А важливою частиною в процесі вивчення будь-якого матеріалу, є контроль знань, де потрібно спостерігати за його добросовісним проходженням та виконанням.

Необхідність постійного і безпосереднього контакту. У разі введення дистанційного навчання як основної форми вивчення матеріалу має існувати засіб зв'язку між викладачем та учнем ВПУ. Найчастіше це електронна пошта (e-mail) або месенджери (Viber, Whats App, Telegram тощо), але вони не є ефективними, тому що викладач має чимало учнів, які надсилають йому листи або інформацію на них. У зв'язку з цим виникає нагромадження повідомлень, що призводить до ймовірності пропуску, а це підштовхує до погіршення якості навчання учнів ВПУ.

Розглянувши переваги та проблеми дистанційного навчання в професійній освіті в процесі підготовки кваліфікованих робітників у ВПУ, можна виділити такі фактори:

- у процесі вивчення будь-якої професійної дисципліни ВПУ є дуже важливою концентрація та слідкування учня за ходом думок викладача. Найчастіше це досягається за допомогою слухового й візуального контакту. Тому якість зображення та звуку при дистанційному навчанні є дуже важливою. Якщо щось одне буде відсутнім, то ефективність засвоєння навчального матеріалу зменшиться. В умовах дистанційного навчання досягти цього важко, адже, щоразу налаштовуючи пристрій заради приймання та передачі звуку, учень ВПУ концентруватиме погляд на моніторі, смартфоні або планшеті, що більше відволікатиме його, ніж погляд на дошку в аудиторії;

- крім правильного виконання завдань із різних професійних дисциплін, важливим є вміння виступати перед аудиторією, донести й пояснити хід своїх думок під час виконання завдання, а це формує в учня ВПУ не тільки професійні навички та уміння, але й соціальні;

- вся інформація, яка буде запропонована учневі ВПУ у процесі вивчення професійно теоретичних дисциплін, має містити не тільки текстову й лекційну складову частини, але й схематичну та графічну, перш за все, використовуючи різні інформаційних платформ для передачі знань учням.

Зважаючи на вищевикладене, можемо стверджувати, що дистанційне навчання є досить новою формою в організації навчання у ВПУ, яке має проблеми та переваги. Таке навчання потребує від учнів ВПУ добросовісності та великого бажання самостійно навчатися, а від викладачів ВПУ – терпіння, наполегливості та уважності в перевірці великого обсягу робіт.

Найбільшою перевагою дистанційного навчання в професійній освіті є те, що воно дає змогу учням ВПУ отримати доступ до численних інструментів навчання з мінімальною затратою фінансових ресурсів. За допомогою відеоконференцій, навчання в Інтернеті стає більш інтерактивним, а це покращує здатність здобувати та зберігати знання учням із будь-якої професійної дисципліни.

Використана література:

1. Ахмад І. М. Навчання в дистанційній і змішаній формі студентів ВНЗ. URL: <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1067> (дата звернення : 16.03.2021 р.)
2. Биков В. Ю. Дистанційне навчання. *Енциклопедія освіти / АПН України*; за ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
4. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. *Людина як суб'єкт творчої діяльності : інноваційний аспект* : монографія. Київ : Грамота, 2005. 448 с.
5. Положення про дистанційне навчання : Наказ МОН України від 25 квітня 2013 р. № 466. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (дата звернення : 23.03.21 р.)
6. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (дата звернення : 23.03.21 р.)
7. Рум'янцева К. Є. Теоретичні основи впровадження дистанційного навчання у професійну підготовку майбутніх економістів. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія* : матеріали міжвузівського вебінару / відп. ред. Л. Б. Ліщинська. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. URL: http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf (дата звернення : 22.03.21 р.)
8. Степаненко С. В. Про трансформацію системи заочної освіти в умовах інтеграції в Європейський освітній простір. *Вища школа*. 2007. № 2. С. 31–37.

References:

1. Akhmad I. M. Navchannia v dystantsiini i zmishanii formi studentiv VNZ [Distance and mixed learning of higher education students]. URL: <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1067> (data zvernennia: 16.03.2021 r.).
2. Bykov V. Yu. (2008) Dystantsiine navchannia. Entsyklopediia osvity [Distance Learning. Encyclopedia of Education]. Kyiv: Yurinkom Inter. 1040 s. [in Ukrainian]
3. Honcharenko S. U. (2011) Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary]. Rivne: Volynski oberehy. 552 s. [in Ukrainian]
4. Kremen V. H. (2005) Osvitia i nauka v Ukraini – innovatsiini aspekty. Liudyna yak subiekt tvorchoi diialnosti : innovatsiinyi aspekt : monohrafiia [Education and science in Ukraine - innovative aspects. Man as a subject of creative activity: innovative aspect]. Kyiv: Hramota. 448 s. [in Ukrainian]
5. Polozhennya pro dystantsiine navchannya : Nakaz MON Ukrayiny vid 25 kvitnya 2013 r. № 466 [Regulations on distance learning. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of April 25, 2013 № 466]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (data zvernennia: 23.03.2021 r.).
6. Pro Natsional'nu stratehiyu rozvytku osvity v Ukrayini na period do 2021 roku : Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 25 chervnya 2013 r. № 344/2013 [On the National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021: Decree of the President of Ukraine of June 25, 2013 № 344/2013]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (data zvernennia: 23.03.2021 r.).
7. Rumiantseva K. Ye. (2017) Teoretychni osnovy vprovadzhennia dystantsiinoho navchannia u profesiinu pidhotovku maibutnikh ekonomistiv. Dystantsiine navchannia yak suchasna osvitnia tekhnolohiia : materialy mizhvuzivskoho vebinaru [Theoretical bases of introduction of distance learning in professional training of future economists. Distance learning as a modern educational technology]. Vinnytsia: VTEI KNTEU URL: http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf (data zvernennia: 22.03.2021 r.).
8. Stepanenko S. V. (2007) Pro transformatsiiu systemy zaochnoi osvity v umovakh intehratsii v Yevropeyskyi osvitnii prostir [On the transformation of the distance education system in the context of integration into the European educational space]. Vyscha shkola. № 2. 31–37 s. [in Ukrainian]

Zamferesko O. V. Problems and benefits of distance learning in higher vocational schools

The article considers the essence of the concept of “distance learning”. Theoretical analysis of psychological, pedagogical and methodological literature on the problems and benefits of the effectiveness of distance learning in the educational process of higher vocational education in relation to the professional preparation of students for any working profession. Distance vocational training in the training of skilled workers is undoubtedly a promising area in modern vocational education of higher vocational schools. Therefore, the emergence of distance education is not accidental, it is a natural stage of development and adaptation of modern education to the current realities of our lives. It is established that distance vocational training is a promising area in vocational education, which in the future will give future skilled workers of any working profession the opportunity to ensure their sustainable development so that their level of successful self-realization of personal and professional development exceeds the level of production and technology.

The concrete advantages concerning the use of distance learning are considered (increase of free time, individual approach, good test of knowledge, modularity, economic efficiency, isolation from each other) and problems (the need for strong motivation to learn, loss of interest in learning, lack of practical skills, development of sociability, the possibility of dishonest knowledge control, the need for constant and direct contact), which arise in the vocational education of a higher vocational school in preparing students for any working profession.

The main factors that must be taken into account in distance learning are also substantiated, so that the educational process in a higher vocational school reaches a high professional level in the training of a skilled worker.

Key words: distance learning, higher vocational school, skilled worker, professional education, innovative technologies, electronic educational resources, individual approach, email.